

SUDSKA PRAKSA

SUDSKA PRAKSA

Dr. sc. Petar Novoselec*

1. Uzročnost kod netipične posljedice

Ne postoji uzročna veza u kaznenopravnom smislu između nepropisnog uključivanja optuženika vožnjom natraške na prometnu ulicu i smrti vozača koji je kao teški srčani bolesnik, okrznuvši svojim vozilom optuženikovo vozilo, pretrpio snažno uzbuđenje koje je dovelo do zatajenja srca i smrti.

**Županijski sud u Bjelovaru, Kž-43/04 od 4. 3. 2004.
(Općinski sud u Bjelovaru, K-182/03)**

Činjenično stanje

Optuženik je izlazio automobilom natraške na prometnu gradsku ulicu. Kako mu je parkirani kombi s desne strane ograničavao vidik, lagano je bočno udario u vozilo koje je dolazilo s desne strane kojim je upravljao oštećenik. Oštećenikovo je vozilo tada skrenulo ulijevo i također lagano bočno udarilo u vozilo koje je dolazilo iz suprotnog smjera i u trenutku kontakta već se zaustavilo. Tom prilikom oštećenik je zadobio samo bezazlenu površinsku ozljedu lica, ali je pretrpio i snažno uzbuđenje koje je dovelo do momentalnog zatajenja srca i smrti. Oštećenik je bio teški srčani bolesnik s ugrađenim umjetnim zaliskom između lijeve pretkomore i komore srca, s ovapnjenjem krvnih žila teškog stupnja te jakim proširenjem srca. Prema mišljenju liječničkog vještaka, smrt je prouzročena psihičkom traumom kao posljedicom prometne nezgode.

Prvostupanjski sud oslobađa optužbe optuženika da je počinio kazneno djelo izazivanja prometne nesreće iz čl. 272. st. 4. KZ s obrazloženjem da treba “suziti pojam uzročnosti”, odnosno da “nije dokazana uzročno-posljedična veza između postupanja okrivljenika i nastupjele posljedice” pa se “okrivljeniku ne može staviti na teret u kaznenopravnom smislu da je morao ili mogao biti svjestan da ovakvim svojim postupanjem može izazvati takvu traumu kod teško bolesnog oštećenika zbog čega je on umro”. Protiv te presude državni je odvjetnik uložio žalbu koju je drugostupanjski sud odbio kao neosnovanu.

Iz obrazloženja

Budući da uzročna veza između radnje i nastale posljedice u kaznenopravnom smislu postoji samo onda ako su radnje koje su direktno prouzročile nastalu posljedicu bile obuhvaćene svijesću počinitelja djela, ili je počinitelj djela bio dužan i mogao predvidjeti konkretnu uzročnu vezu između njih i nastale posljedice, i po mišljenju ovoga suda, prvostupanjski je sud pravilno zaključio kako se okrivljeniku ne može staviti na teret u kaznenopravnom smislu da je morao ili mogao biti svjestan da svojim postupanjem, koje nije dovelo niti do destabilizacije vozila oštećenika kritične zgrade, može izazvati takvu psihičku traumu kod teško bolesnog oštećenika, zbog čega je on umro, dakle prvostupanjski sud je pravilno zaključio da nije dokazana uzročno-posljedična veza

* Dr. sc. Petar Novoselec, redoviti profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

između postupanja okrivljenika i nastale posljedice te je i pravilno primijenio zakon oslobodivši okrivljenika optužbe.

Napomena

Da se u opisanom slučaju smrt oštećenika ne može staviti na teret optuženiku svakako valja prihvatiti; postavlja se samo pitanje je li već isključena uzročna veza između radnje (nepropisne vožnje) i posljedice (smrti oštećenika) kao dijela bića kaznenog djela izazivanja prometne nesreće ili je ona postojala, ali ne i nehaj na strani optuženika kao nužna pretpostavka odgovornosti za težu posljedicu u smislu čl. 43. st. 2. KZ. Oba suda brkaju te dvije razine. Kad prvostupajski sud tvrdi da je isključena uzročna veza, ali to obrazlaže time da optuženik nije morao i mogao biti svjestan nastupa posljedice, onda se isključenje uzročnosti opravdava isključenjem krivnje. Istu pogrešku ponavlja i žalbeni sud kad tvrdi da nema uzročne veze zato što posljedica nije bila obuhvaćena sviješću počinitelja, odnosno zato što za nj nije bila predvidljiva. Je li, prema tome, u konkretnom slučaju već isključena uzročnost ili ona postoji, ali ne i počiniteljeva krivnja, tj. nehaj u odnosu na smrt oštećenika?

Pođe li se od teorije ekvivalencije, prema kojoj su svi doprinosi nastupu posljedice jednako vrijedni, doći će se do zaključka da je i nepropisan okrivljenikov manevar jedan od uzroka oštećenikove smrti; osobito je to jasno vidljivo primijeni li se hipotetični postupak eliminacije utemeljen na formuli *condicio sine qua non*: da optuženik nije nepropisno izašao iz dvorišta, oštećenik ne bi automobilom naletio na njega, ne bi pretrpio šok i ne bi umro. No to ne znači da bi se počinitelja moralo osuditi jer postojanje uzročnosti još ne znači i da je počinitelj kriv; kako pak u ovom slučaju ne može biti govora o predvidljivosti posljedice, pristalice teorije ekvivalencije reći će da nema nehaja kao oblika krivnje.

Ipak se već i u okviru klasične teorije kauzaliteta došlo do zaključka da u ovakvim slučajevima nema smisla prihvatiti uzročnost. Preširok opseg teorije ekvivalencije doveo je do nastojanja da se ona suzi; tome je poslužila teorija adekvatnosti prema kojoj se u kaznenom pravu uzrokom može smatrati samo radnja koja na adekvatan ili tipičan način dovodi do određene posljedice ili kad je vjerojatno da će dovesti do nje; u tom slučaju ne smatraju se uzrokom radnje koje su samo slučajno dovele do posljedice. Upravo o tome je riječ u ovdje iznesenom slučaju jer smrt sudionika u prometu zbog sasvim bezazlenog okrznuća dvaju vozila nije bila vjerojatna. Teorija adekvatnosti je, prema tome, korekcija ili dopuna teorije ekvivalencije.

Moderna teorija prihvaća to polazište, ali smatra da se čitav problem ne može valjano riješiti u okviru kauzaliteta; ne pita se kad je neka radnja uzrok posljedice, nego za koje se uzročne radnje može reći da opravdavaju uračunavanje posljedica do kojih su dovele. Tako je nastala teorija objektivnog uračunavanja prema kojoj se počinitelju uračunava samo ona posljedica koja je realizacija opasnosti proizašle iz njegove radnje (usp. *Roxin*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, München, 2006., str. 368 i dalje). U skladu s time ostvareno je biće kaznenih djela kvalificiranih težom posljedicom samo ako je posljedica proizašla iz tipične opasnosti koju sadržava njihov temeljni oblik. O tome u ovdje iznesenom slučaju ne može biti govora. Ugrožavanje prometa kao obilježje kaznenog djela izazivanja prometne nesreće podrazumijeva stvaranje opasnosti za tjelesni integritet ili život drugih osoba, ali laki sudar što ga je izazvao optuženik nije doveo do takve opasnosti; oštećenikova smrt nije rezultat opasne prometne situacije koju je stvorio optuženik, nego teškog srčanog oboljenja oštećenika i stoga se ne može uračunati optuženiku.

Bez obzira na to pođe li se od teorije adekvatnosti kao dopune teorije ekvivalencije ili od teorije objektivnog uračunavanja, u ovdje razmotrenom slučaju nije ostvareno biće kaznenog djela izazivanja prometne nesreće. Taj zaključak prethodi ispitivanju krivnje pa su i razmišljanja sudova o tome je li optuženik bio dužan i je li mogao predvidjeti oštećenikovu smrt, odnosno ima li se ona pripisati njegovu nehaju, bila suvišna.

2. Načelo razmjernosti

Prema neubrojivom počinitelju koji je ostvario protupravnu radnju uništenja i oštećenja tuđe stvari (čl. 222. st. 2. KZ) može se izreći prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ako postoji visok stupanj opasnosti da će počiniti teže kazneno djelo.

Općinski sud u Bjelovaru, K-329/04 od 31.3.2005.

Činjenično stanje

Okrivljenik, hrvatski državljanin, 30. siječnja 2004. u Tuzli bacio je kamen na zgradu konzulata Republike Hrvatske, pri čemu je razbio dva prozorska stakla i počinio štetu u iznosu 200,00 kuna. Okrivljenik priznaje da je izvršio navedenu radnju, ali se opravdava time da mu već duže vrijeme obavještajne službe na zemlji i iz zraka svašta podmeću i udaraju ga zračnim silama, prijeteći mu ubojstvom. Prema mišljenju psihijatrijskog vještaka, okrivljenik boluje od neliječene paranoidne shizofrenije, zbog čega nije mogao shvatiti značenje svog postupanja i nije mogao vladati svojom voljom, a postoji i "visok stupanj vjerojatnosti ponavljanja težeg kaznenog djela". Sud je donio presudu i rješenje kojima utvrđuje da je okrivljenik ostvario obilježja kaznenog djela uništenja i oštećenja tuđe stvari iz čl. 222. st. 2. KZ u stanju neubrojivosti i određuje mu na temelju čl. 461. st. 1. ZKP prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od šest mjeseci. Odluka je postala pravomoćna jer ni okrivljenik ni njegov branitelj nisu uložili žalbu.

Iz obrazloženja

Ovaj sud utvrđuje da je okrivljenik predmetne zgrade u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo uništenja i oštećenja tuđe stvari iz čl. 222. st. 2. u svezi s čl. 40. st. 2. Kaznenog zakona te da postoje uvjeti za određivanje prisilnog smještaja optuženika u psihijatrijsku ustanovu prema Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama... Okrivljenik je osoba s težim duševnim smetnjama koja se ne liječi i opasna je za okolinu i kod koje postoji visok stupanj vjerojatnosti ponavljanja težeg kaznenog djela.

Napomena

Navedena je odluka ne samo kršenje zakona nego i ustavnog načela razmjernosti, proklamiranog u čl. 16. st. 2. Ustava, prema kojem svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju; nažalost, ona nije izoliran slučaj u našoj sudskoj praksi. U suvremenom kaznenom pravu načelo razmjernosti smatra se načinom ograničenja sigurnosnih mjera, što je, primjerice, izričito rečeno u § 62 njemačkog Kaznenog zakonika, prema kojem se sigurnosna mjera ne smije odrediti "ako nije u odnosu sa značenjem djela koja su počinjena i koja se mogu očekivati, kao i sa stupnjem počiniteljeve opasnosti". U aktualnom hrvatskom pravu prisilni smještaj neubrojivih počinitelja, doduše, nije sigurnosna mjera, ali također je jedan oblik ograničenja slobode pa nema dvojbe da se navedena ustavna odredba odnosi i na nj.

O svemu tome vodio je računa i zakonodavac kad je u čl. 461. st. 1. ZKP predvidio da će se prisilni smještaj prema neubrojivim počiniteljima odrediti prema odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. To pak znači da se, između ostalog, ima primijeniti i odredba čl. 44. st. 2. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u kojoj je pobliže određen pojam opasnosti

za okolinu; prema toj odredbi, nebrojiva je osoba opasna za okolinu ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da bi mogla ponovno počiniti kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine. Iz te formulacije, posebno riječi “ponovno”, može se zaključiti da se propisana kazna u trajanju od tri godine, kao indikacija težine kaznenog djela, odnosi ne samo na počinjeno kazneno djelo nego i na kazneno djelo koje se očekuje. Kako je pak okrivljenik počinio samo protupravno djelo uništenja i oštećenja tuđe stvari iz čl. 222. st. 2. KZ za koje je propisana kazna zatvora do jedne godine (zapravo, riječ je o temeljnom obliku iz čl. 222. st. 1. KZ, za koje je propisana još i niža kazna, tj. zatvor do šest mjeseci), proizlazi da se prema njemu nije smio odrediti prisilni smještaj. Štoviše, takvoj se osobi prisilni smještaj ne bi mogao odrediti ni prema odredbama glave V. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koja se primjenjuje na “neforenzične” pacijente jer čl. 22. st. 1. tog zakona omogućuje takvu mjeru samo prema osobama koje ugrožavaju vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih osoba, dakle ne i prema osobama koje ugrožavaju (tuđu) imovinu, kao u ovdje razmotrenom slučaju. Posebno upada u oči proturječnost u dijelu obrazloženja u kojem se tvrdi da postoji “visok stupanj vjerojatnosti ponavljanja težeg kaznenog djela” jer počinitelj uopće nije počinio teže kazneno djelo pa se onda ne može govoriti ni o vjerojatnosti *ponavljanja* takvog djela.

Moglo bi se s pravom postaviti pitanje je li kriterij za izricanje opasnosti kao jedne od pretpostavki za određivanje prisilnog smještaja u našem pravu sretno izabran. Isključivo inzistiranje na propisanoj kazni za počinjena kaznena djela i kaznena djela koja se mogu očekivati jest precizan, ali odviše apstraktan kriterij. Umjesto toga bilo bi ispravnije dati sudu ovlast da počiniteljevu opasnost ne ocjenjuje samo na temelju težine počinjenog kaznenog djela i očekivanih kaznenih djela *in abstracto*, prema visini propisane kazne, nego na temelju slobodne sveukupne ocjene u okviru koje bi se uzeli u obzir i mnogobrojni drugi čimbenici konkretnog slučaja, kao npr. učestalost počinjenih kaznenih djela, vremenski razmak među njima, stupanj vjerojatnosti njihova ponavljanja itd. (tako njemačko kazneno pravo; usp. *Stree*, u: Schönke/Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar, 27. izd., München, 2006., rubni br. 2 uz § 62). No i kad bismo pošli od tako iznijansiranih kriterija, prisilni smještaj se u ovdje izloženom slučaju ne bi mogao odobriti. Već je na prvi pogled očito da je neopravdano nekoga prisilno hospitalizirati zbog materijalne štete od 200,00 kuna! Nije li i to zlouporaba psihijatrije, doduše ne ona ozloglašena, rukovođena političkim motivima, ali ipak zlouporaba?

3. Stjecaj teškog ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela i prikrivanog kaznenog djela. Opoziv uvjetnog otpusta.

Okolnost da je počinitelj teškog ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela (čl. 91. t. 5. KZ) počinio kazneno djelo koje je prikrivao ne može se smatrati otegotnom.

**VSRH, I Kž- 624/04 od 15. 9. 2004.
(Županijski sud u Zagrebu, K-177/03)**

Činjenično stanje

Optuženik je 13. lipnja 2003. pušten na uvjetni otpust s izdržavanja kazne zatvora u trajanju od petnaest godina zbog više imovinskih i seksualnih kaznenih djela. Dana 16. srpnja 2003. nasilno je ušao u jednu obiteljsku kuću u namjeri da oduzme novac i druge vrijedne stvari, misleći da u kući nema nikoga. U kuhinji je, međutim, zatekao vlasnicu koja je počela vrištati i

dozivati u pomoć, nakon čega ju je usmrtio s dva hica iz pištolja koji je ponio sa sobom. Optužen je i prvostupanjskom presudom osuđen zbog kaznenog djela teškog ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela iz čl. 91. t. 5. Kaznenog zakona na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od dvadeset godina. U obrazloženju prvostupanjski sud je naveo: "Iako optuženik nije terećen, pa ni osuđen, zbog počinjenog imovinskog delikta (pokušaja teške krađe), sud mu je to ponašanje cijenio kod odluke o kazni kao otegotnu okolnost." Drugostupanjskom presudom u cijelosti je potvrđena prvostupanjska presuda. Protiv drugostupanjske presude nije uložena žalba.

Iz obrazloženja

Nije od presudnog značenja što je prvostupanjski sud kao jednu od otegotnih okolnosti uzeo i okolnost da optuženik nije kazneno gonjen niti osuđen zbog pokušaja teške krađe iz čl. 217. KZ, ali da je to djelo započeo neposredno prije počinjenja predmetnoga kaznenog djela, što je bilo nepravilno jer je protivno odredbi čl. 56. st. 1. i 2. KZ, s obzirom na to da je usmrćenje radi prikrivanja drugog kaznenog djela u smislu odredbe čl. 91. KZ sastavni dio obilježja tog kaznenog djela, pa zbog toga ne može istovremeno biti uzeto u obzir i kao otegotna okolnost, tj. pobuda iz kojih je kazneno djelo počinjeno. Na način kako je to ocijenio prvostupanjski sud jedna te ista činjenica odnosno okolnost bila bi optuženiku dvostruko uzimana na teret, a to je nepravilno.

Napomena

1. Stajalište VSRH, prema kojem ne može biti otegotna okolnost što je počinitelj ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela počinio takvo drugo kazneno djelo, u ovom se slučaju ne može prihvatiti. Zapravo je već državni odvjetnik pogriješio kad je optuženiku stavio na teret samo teško ubojstvo, a ne u stjecaju i pokušaj teške krađe. VSRH također pogrešno smatra da je takav stjecaj prividan zbog toga što je prethodno kazneno djelo obuhvaćeno počiniteljevim motivom kao kvalifikatornom okolnošću ubojstva. Prikrivanje kao motiv kaznenog djela protiv života ne obuhvaća i kriminalnu količinu imovinskog delikta koji se prikriva i koji je, prema tome, usmjeren protiv sasvim drugog pravnog dobra. Da je riječ o posebnoj kriminalnoj količini, vidi se najbolje kad se prikriva tuđe ubojstvo, u kojem je slučaju namjera prikrivanja također kvalifikatorna okolnost (usp. *Eser*, u: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 27. izd., München, 2006., rubni br. 32 uz § 211), pa je onda veća kriminalna količina ako netko prikriva svoje kazneno djelo, a ne tuđe. No i kad počinitelj prikriva svoje kazneno djelo, nije svejedno koje je to kazneno djelo i koja je njegova težina. Ta će težina doći do izražaja putem stjecaja. Uostalom, za razliku od ovdje izloženog shvaćanja, takvo je stajalište VSRH s pravom zauzeo u presudama I Kž-450/99 i I Kž-732/99 (HLJKPP 1/2004., str. 279) kad je počinitelja, koji je usmrtio ženu nad kojom je prije toga pokušao silovanje, osudio zbog pokušaja silovanja iz čl. 188. st. 1. KZ i teškog ubojstva zbog prikrivanja tog kaznenog djela iz čl. 91. st. 6. KZ; upravo je u tom slučaju posebna kriminalna količina sadržana u prikrivanom kaznenom djelu došla u punoj mjeri do izražaja jer je optuženiku samo za pokušaj silovanja izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina; prema stajalištu u ovdje izloženoj presudi, ta bi mu se kriminalna količina morala oprostiti.

Kako prvostupanjski sud nije počinitelja osudio za stjecaj, mogao je to kompenzirati uzimanjem kaznenog djela za koje nije osudio počinitelja kao otegotne okolnosti. Drugo je pitanje je li taj sud ipak mogao uzeti i da je riječ o stjecaju. Na to pitanje valja odgovoriti pozitivno. Prema odredbi čl. 350. st. 2. ZKP, sud nije vezan za prijedloge tužitelja o pravnoj ocjeni djela. On je vezan samo za činjenični supstrat obuhvaćen optužbom, uključujući i

subjektivni odnos počinitelja prema djelu. U konkretnom slučaju već je u činjeničnom opisu bilo rečeno da je optuženik najprije nasilno ušao u kuću u namjeri otuđenja novca i drugih vrijednih stvari, što znači da su već u optužbi bila sadržana sva obilježja pokušaja teške krađe pa s procesne strane nije postojala zapreka za primjenu odredaba o stjecaju.

2. Ovdje izloženi slučaj navodi i na neka razmišljanja o opozivu uvjetnog otpusta. Iako je taj opoziv s obzirom na izrečenu kaznu za novo kazneno djelo obavezan (čl. 55. st. 2. KZ), tim se pitanjem sudovi s pravom nisu bavili jer je opoziv uvjetnog otpusta stavljen u nadležnost suca izvršenja (čl. 162. st. 2. Zakona o izvršavanju kazne zatvora). No kako će postupiti sudac izvršenja, nije pobliže rečeno. Očito je da on mora čekati pravomoćnost presude zbog kaznenog djela počinjenog za vrijeme uvjetnog otpusta i onda donijeti odluku o opozivu uvjetnog otpusta. Nije, međutim, jasno je li on u tom pogledu vremenski ograničen (kao kod opoziva uvjetne osude, koja se može opozvati najduže nakon proteka godine dana od isteka vremena provjeravanja), a posebno mora li opozvati uvjetni otpust za vrijeme trajanja ranije kazne, kako je to uzimala starija sudska praksa (usp. *Zlatarić*, Može li se uvjetni otpust opozvati nakon isteka vremena izrečene kazne, JRKKP 3/1967., str. 489). Nakon opoziva uvjetnog otpusta valja primijeniti i odredbu čl. 61. st. 1. KZ o odmjerivanju kazne osuđenoj osobi, tj. valja kaznu za novo kazneno djelo objediniti s kaznom koju je počinitelj izdržavao za vrijeme uvjetnog otpusta; takvu ovlast očito nema sudac izvršenja, pa bi se objedinjavanje moglo izvršiti samo prema pravilima o nepravoj obnovi kaznenog postupka (čl. 402. st. 1. t. 1. ZKP). Svu navedenu podnormiranost te materije nastojala je riješiti novela Kaznenog zakona od 9. srpnja 2003. izmijenivši čl. 55. KZ tako da je o opozivu uvjetnog otpusta zbog kaznenog djela počinjenog za vrijeme uvjetnog otpusta trebao odlučivati sud koji je izrekao kaznu za to djelo, kojem je ujedno dana ovlast da primijeni odredbe o odmjerivanju kazne za djela u stjecaju, a bilo je i propisano da se uvjetni otpust ne može opozvati nakon što isteknu dvije godine od isteka prethodne kazne.

Nije jasno zašto je zakonodavac nakon ukidanja novele od 9. srpnja 2003. odustao od navedenih izmjena. Postoji osnovana bojazan da će posljedica toga biti posvemašnje izbjegavanje opoziva uvjetnog otpusta.

4. Brisanje kazne i ispravak kod kaznenog djela pranja novca

Nakon donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 14. prosinca 2000. u kojem je omaškom izbrisana kazna propisana za kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca iz članka 279. st. 1. i 2. Kaznenog zakona, ne mogu se osuditi za to kazneno djelo osobe koje su ga počinile prije 11. srpnja 2005., kad je objavljen ispravak kojim je vraćen dio teksta koji sadržava propisanu kaznu.

VSRH, Kzz 1/05 od 22. 11. 2005.

Činjenično stanje

Prvooptuženiku je stavljeno na teret da je 10. veljače 2000. počinio kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca iz čl. 279. st. 1. KZ, a drugooptuženiku da je istoga dana počinio to kazneno djelo iz čl. 279. st. 2. KZ. Presudom Općinskog suda u Labinu K-159/03 od 17. prosinca 2003. oba su optuženika oslobođena optužbe s obrazloženjem da nije dokazano da bi počinili kaznena djela za koja su optuženi. U povodu žalbe državnog odvjetnika Županijski sud u Puli presudom KŽ-32/04 od 27. svibnja 2004. preinačio je po službenoj dužnosti prvostupanjsku presudu i oba optuženika oslobodio optužbe s obrazloženjem da djelo koje im je stavljeno na

teret nije kazneno djelo jer nakon izmjene Kaznenog zakona od 14. prosinca 2000. za kaznena djela koja su optuženicima bila stavljena na teret više nije bila propisana kazna. Protiv te presude Državno odvjetništvo Republike Hrvatske podnijelo je 3. siječnja 2005. zahtjev za zaštitu zakonitosti smatrajući da je presudom Županijskog suda u Puli povrijeđen zakon. Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio je 22. studenog 2005. zahtjev kao neosnovan.

Iz obrazloženja

Kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca mijenjano je člankom 48. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 30. prosinca 2000. (NN 129/00) tako da se u "u članku 279. st. 1. iza riječi 'kaznenim djelom' stavlja točka a nastavak rečenice briše". Takvom izmjenom izbrisan je dio rečenice koji glasi "za koje se može izreći kazna zatvora od pet godina ili kaznenim djelom počinjenim u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, *kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina*". Dakle, zakonodavac je osim proširenja kruga mogućih počinitelja ranije opisanih radnji izbrisao i kaznenu sankciju za ranije opisano postupanje. Stavak 2. istog članka ovom izmjenom nije mijenjan, ali nedopušteno postupanje opisano u ovom stavku sankcionirano je kaznom iz stavka 1. koje kazne nakon opisane izmjene više nije bilo.

U svom zahtjevu državni odvjetnik tvrdi da se radilo o očiglednoj omašci zakonodavca te da se volja zakonodavca ne može tumačiti na način da faktički dekriminalizira određeno postupanje koje istovremeno ostavlja u normama Kaznenog zakona. Navodi kako je drugostupanjski sud bio dužan razumno interpretirati tu normu i zaključiti kako je riječ o očiglednoj pogrešci zakonodavca.

Nije u pravu državni odvjetnik kad tvrdi da je sud ovlašten toliko ekstenzivno interpretirati pravnu normu da volju zakonodavca tumači na način da samo tumačenjem dodaje kaznenu sankciju koju je zakonodavac izbrisao. Takvo tumačenje pravne norme bilo bi suprotno temeljnim načelima kaznenog prava, a osobito načelu zakonitosti, kako je ono propisano u čl. 2. Kaznenog zakona.

Potvrda takvog stajališta vidi se iz daljnje aktivnosti samog zakonodavca - Hrvatskog sabora, kad takav propust u tiskanom tekstu ZIDKZ-a sam ispravlja u Narodnim novinama broj 84 od 11. srpnja 2005., i to na način da tajnik Hrvatskog sabora daje ispravak tako da određuje kako članak 48. treba glasiti: "U članku 279. stavku 1. iza riječi: "kaznenim djelom" stavlja se zarez, a riječi 'za koje se može izreći kazna zatvora od pet godina ili kaznenim djelom počinjenim u sastavu grupe ili zločinačke organizacije' brišu se." Dakle, tek ovom intervencijom zakonodavca kroz ispravak prije objavljenog teksta Zakona u normu iz čl. 279. st. 1. Kaznenog zakona, a time posredno i u normu iz čl. 279. st. 2. Kaznenog zakona, vraćena je kaznena sankcija ...

Iako pravna teorija kod pojma "ispravak zakona" podrazumijeva učinak ispravka i na ranije vrijeme, tj. počev od vremena od kada vrijedi zakon koji se ispravlja, a ne tek od vremena objavljivanja ispravka, ipak nije moguće zanemariti odredbu o načelu zakonitosti iz čl. 2. Kaznenog zakona, tj. da u vrijeme donošenja drugostupanjske odluke koja se pobija ovim zahtjevom norma iz čl. 279. st. 1. i 2. Kaznenog zakona faktički nije imala propisanu sankciju. Stoga je ispravna odluka drugostupanjskog Županijskog suda u Puli...

Naravno, takva situacija, nakon što je ispravak ZIDKZ-a u dijelu koji se odnosi na čl. 279. Kaznenog zakona objavljen u Narodnim novinama, dakle na način kako se

objavljuje i sam zakon, zbog učinka ispravka od vremena od kada je i ZIDKZ stupio na snagu više nije moguća jer sada evidentno postoji propisanost sankcije.

Napomena

Odbijanje zahtjeva za zaštitu zakonitosti je opravdano.

Načelo zakonitosti ne odnosi se samo na opis kaznenog djela (*nullum crimen sine lege*), nego i na propisanu kaznu (*nulla poena sine lege*). Ne postoji li uopće kazna (*lex imperfecta*), ne može se počinitelj ni oglasiti krivim za počinjeno kazneno djelo. To je jasno rečeno u čl. 2. st. 2. KZ prema kojem “nitko ne može biti kažnjen za djelo za koje prije nego je bilo počinjeno zakonom nije bilo propisano kojom se vrstom i mjerom kazne počinitelj može kazniti”. Ništa pritom ne mijenja na stvari što je u vrijeme počinjenja djela (10. veljače 2000.) kazna postojala jer je ona izbrisana novelom od 14. prosinca 2000. (u presudi se pogrešno govori o noveli od 30. prosinca 2000.) pa se taj zakon kao blaži ima retroaktivno primijeniti na optuženike (čl. 3. st. 2. KZ).

Neprihvatljivo je stajalište državnog odvjetnika prema kojem je sud “razumnom intepretacijom” bio dužan oživiti kaznu koje nije bilo. Temeljno je pravilo svake interpretacije da mora poći od zakonskog teksta, pa bi onda pokušaj da se kazna uspostavi tumačenjem mimo važećeg teksta predstavljao interpretaciju *contra legem* koja je nedopuštena. Iz teksta novele od 14. prosinca 2000. jasno proizlazi da je kazna brisana i to nitko ne dovodi u pitanje.

S pravom VSRH zaključuje da ni ispravak tajnika Hrvatskog sabora koji je objavljen 11. srpnja 2005. ne opravdava zahtjev za zaštitu zakonitosti (iako se državni odvjetnik na nj nije ni pozivao). Već sama okolnost da je pobijana presuda donesena 27. svibnja 2005. isključuje mogućnost da je Županijski sud u Puli mogao znati za nesuglasnost objavljenog teksta zakona s izvornikom, koju je tajnik Hrvatskog sabora utvrdio tek 4. srpnja 2005., a koja je objavljena 11. srpnja 2005. To isto tako nisu mogli znati ni građani kao adresati normi pa je to razlog zašto se u ovom slučaju ispravak ne može primijeniti retroaktivno. Svrha načela zakonitosti je pravna sigurnost koja podrazumijeva da svaki građanin u trenutku poduzimanja neke djelatnosti ima pravo znati je li ona kažnjiva; prema tome, ako je građanima nakon stupanja na snagu novele od 14. prosinca 2000. stavljeno na znanje da pranje novca više nije kažnjivo, mogli su nekažnjivo prati novac.

Ostaje, međutim, upitno je li uopće riječ o valjanom ispravku. VSRH nije postavio to pitanje, nego je utvrdio da nakon ispravka “evidentno postoji propisanost sankcije”, pa je to još i pojačao riječcom “naravno”. Pa ipak, je li takav zaključak tako samorazumljiv?

Pođe li se od odredaba Poslovnika Hrvatskog sabora, u prvi se mah čini da je ispravak zaista u redu. Prema odredbi čl. 126. st. 5. Poslovnika, tajnik Sabora daje, na osnovi izvornika, ispravke pogrešaka u objavljenom tekstu. To je u skladu s njegovom obvezom da se brine o izradi, čuvanju i evidenciji izvornika (čl. 125. st. 4. Poslovnika). Ako je izvornik zaista glasio onako kako se navodi u ispravku, a objavljen je drukčiji tekst, tajnik je imao ne samo pravo nego i dužnost da izvrši ispravak. No tu je dužnost on morao ispuniti odmah. Novela od 14. prosinca 2000., kojom je brisana kazna za pranje novca, objavljena je u Narodnim novinama 22. prosinca 2000., a ispravak je objavljen 11. srpnja 2005., dakle nakon četiri godine, šest mjeseci i devetnaest dana. Za to je vrijeme u objavljenim pročišćenim tekstovima Kaznenog zakona i na brojnim stručnim skupovima upozoravano na nepostojanje sankcije u čl. 279. st. 1. i 2. KZ, a to je bio i razlog da je novelom Kaznenog zakona od 9. srpnja 2003. (kasnije ukinutom na Ustavnom sudu) kazna vraćena u tekst članka 279. st. 1. KZ. Ako se već prije nije odlučio za ispravak, tajnik je barem tada trebao upozoriti Hrvatski sabor da je namjeravana izmjena članka 279. st. 1. pogrešna jer je kazna već postojala u dotadašnjem tekstu. Sumnje u ispravnost čitavog postupka pojačava još i okolnost da je tekst čl. 48. novele od 14. prosinca 2000. (kojim je brisana kazna iz čl. 279. st. 1.

KZ) istovjetan tekstu Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (vidi akt Sabora klasa: 740-02/00-01/02, urbroj: 61-00-33, od 20. studenog 2000), što ga je Vlada uputila Hrvatskom saboru na treće čitanje i za koji se može s pravom zaključiti da je bio i usvojen na sjednici Hrvatskog sabora i ušao u izvornik.

Zakonitost ispravka može ocijeniti jedino Ustavni sud. Njegova nadležnost dolazi u obzir na temelju odredbe čl. 128. Ustava uzme li se da je sporni ispravak propis (a on to jest jer propisuje kaznu), ali je Ustavni sud i bez toga ovlašten ocjenjivati ustavnost kaznenopravne odredbe koja ne sadržava kaznu. Ocijeni li Ustavni sud da je ispravak nezakonit, odnosno da je odredba članka 279. st. 1. KZ protuustavna, sudovi ni ubuduće neće moći počinitelje oglašavati krivim za pranje novca iz čl. 279. st. 1. i 2. KZ sve dok se omaška ne otkloni izmjenom zakona.

